Δελτίον της Χριστιανικής Αρχαιολογικής Εταιρείας

Τόμ. 22 (2001)

Δελτίον ΧΑΕ 22 (2001), Περίοδος Δ'. Στη μνήμη του Μανόλη Χατζηδάκη (1909-1998)

Η προσφορά του Μανόλη Χατζηδάκη στην
Χριστιανική Αρχαιολογική Εταιρεία

Χαράλαμπος ΜΠΟΥΡΑΣ

doi: [10.12681/dchae.335](https://doi.org/10.12681/dchae.335)

Βιβλιογραφική αναφορά:

ΜΠΟΥΡΑΣ Χ. (2011). Η προσφορά του Μανόλη Χατζηδάκη στην Χριστιανική Αρχαιολογική Εταιρεία. *Δελτίον της Χριστιανικής Αρχαιολογικής Εταιρείας*, 22, 45–46. <https://doi.org/10.12681/dchae.335>

ΔΕΛΤΙΟΝ ΤΗΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

Η προσφορά του Μανόλη Χατζηδάκη στην
Χριστιανική Αρχαιολογική Εταιρεία

Χαράλαμπος ΜΠΟΥΡΑΣ

Τόμος ΚΒ' (2001)

ΑΘΗΝΑ 2001

Η προσφορά του Μανόλη Χατζηδάκη στην Χριστιανική Αρχαιολογική Εταιρεία

Κυρίες και Κύριοι,

Όπως ο Γεώργιος Λαμπάκης σφράγισε την πρώτη περίοδο ζωής και δράσεως της Χριστιανικής Αρχαιολογικής Εταιρείας, έτσι και ο τιμώμενος απόψε πρόεδρος μας, ο Μανόλης Χατζηδάκης, σφράγισε με την προσωπικότητα και την δραστηριότητά του την τέταρτη. Καί ενώ η πρώτη διήρκεσε είκοσι περίπου χρόνια, η τέταρτη, αυτή που ζήσαμε και ζούμε, είναι σχεδόν τριπλάσια σέ διάρκεια.

Όπως ίσως γνωρίζετε, η Χριστιανική Αρχαιολογική Εταιρεία ανασυγκροτήθηκε τό 1945, την επάυριο του πολέμου. Ενέγραψε νέα μέλη και άρχισε νά συγκαλεί καί πάλι τίς ετήσιες γενικές της Συνελεύσεις. Η φτώχεια της εποχής κατά τά χρόνια από τό 1945 έως τό 1959 δέν επέτρεπε παρά μόνο διαλέξεις δίκηη ανακοινώσεων που δίνονταν στό Βυζαντινό Μουσείο καί επισκέψεις ή έκδρομές σέ βυζαντινά μνημεία. Λείπουν δυστυχώς στοιχεία για την δομή της Εταιρείας επί δεκαπενταετία έως τό 1960, όταν κυκλοφόρησε καί πάλι τό Δελτίον της, είναι όμως φανερό ότι ήδη από τότε οί πρωτοβουλίες άνήκαν στον Χατζηδάκη: Κάθε χρόνο, χωρίς εξαίρεση, ήταν ένας από τους πέντε ή έξι όμιλητές, πάντοντε μέ νέο θέμα καί νέες ιδέες. Ήταν τότε που τον γνώρισα καί εγώ ως δάσκαλο, στην μικρή αίθουσα του «Αθήναιου», νά παραδίδει μέ μιá πρωτόγνωρη ευφράδεια και γνώση τακτικά μαθήματα Ιστορίας της Τέχνης. Μιλούσε για την μεταβυζαντινή ζωγραφική στό «Άγιον Όρος».

Ο Χατζηδάκης ενδιαφερόταν ζωηρά για τά κοινά καί διακριτικά στήριζε κάθε προσπάθεια άναβαθμίσεως της έπιστήμης καί της παιδείας στον τόπο μας. Τά μαθήματα που άνέφερα καί οί τεχνοκριτικές του επιφυλλίδες τό πιστοποιούν. Μέσα από την Χριστιανική Αρχαιολογική Εταιρεία, ή όποία διατήρησε αυστηρά τον έπιστημονικό της χαρακτήρα, βρήκε έναν άκόμα τρόπο παιδευτικής δράσεως καί κοινωνικής προσφοράς. Έτσι, όταν εκδίδεται ο πρώτος τόμος του Δελτίου της τέταρτης περιόδου τό 1960, τον βρίσκομε Γενικό της Γραμματέα, θέση την όποία κράτησε έως τον Οκτώβριο του 1979 καί από την όποία κινούσε όλες της τίς δραστηριότητες.

Ανατρέχω στά σκονισμένα χαρτιά της δεκαετίας του '60. Τότε δέν υπήρχαν τά μέσα καί ο Χατζηδάκης τηρούσε όλη την άλληλογραφία, ενώ είχε καί την συνολική ευθύνη για την έκδοση του Δελτίου, όπως καί για την άνεύρεση των άπαραιτήτων γι' αυτήν χρημάτων. Ήταν ή ήρωική εποχή της βυζαντινης εκθέσεως του Συμβουλίου της Ευρώπης στό Ζάππειο, ενός πρωτοφανούς τότε έπιτεύγματος στον έλληνικό χώρο, την ευθύνη του όποιου είχε έπωμισθεί μέ πλήρη άνεση. Καί ήταν λίγο άργότερα, κατά την έπταετία της δικτατορίας, που οί διαλέξεις της Εταιρείας σταμάτησαν για νά ξαναρχίσουν μετά τό 1974. Μέσα στά χαρτιά της εποχής βρίσκονται δύο από τίς ετήσιες εκθέσεις του ως Γενικού Γραμματέως, που θά άξιζε νά δημοσιευθούν ως έξαιρετικά δείγματα γραφής ενός ανθρώπου μεγίστης ευαισθησίας, έλεγχομένου συναισθηματισμού, αλλά καί κύρους. Η πρώτη είναι του 1968,

στήν οποία περιλαμβάνεται τό ἐγκώμιο γιά τόν ἀείμνηστο Χρῆστο Καρούζο. Ἡ δεύτερη εἶναι τοῦ 1975, στήν οποία γίνεται ἡ ἐκτίμηση τῆς ζημιᾶς σέ θέματα παιδείας καί ἐπιστήμης, πού προκλήθηκε ἀπό τήν ἑπταετῇ δικτατορία, μετὰ τήν πτώση της.

Στά πλαίσια τῆς Χριστιανικῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας οἱ μεγάλοι βυζαντινολόγοι τῆς προπερασμένης γενιᾶς, τό ζεῦγος Σωτηρίου, ὁ Ἀναστάσιος Ὁρλάνδος καί ὁ Ἀνδρέας Ξυγόπουλος, κατεῖχαν θέσεις προέδρου ἢ ἀντιπροέδρων. Μέ τόν θάνατο τοῦ τελευταίου ἀπό αὐτούς, τοῦ Ὁρλάνδου, κατά τόν Ὀκτώβριο τοῦ 1979, ὁ Μανόλης Χατζηδάκης ἀνέλαβε τά καθήκοντα τοῦ προέδρου τῆς Ἑταιρείας. Στά ἐπόμενα δεκαοκτώ χρόνια δέν χρειαζόταν πιά νά ἀσχολεῖται μέ λεπτομέρειες, ἦταν ὅμως πολύτιμος γιά τήν Ἑταιρεία ἀφ' ἑνός μέ τό κύρος του, μέγιστο καί διεθνές, καί ἀφ' ἑτέρου μέ τήν γνώμη του, ἡ ὁποία στηριζόταν σέ ἐξαιρετικές γνώσεις καί μακροχρόνια πείρα.

Ἀπό τήν περίοδο αὐτή ἄς σημειωθοῦν δύο ὁρόσημα. Τό 1984 γιόρτασε μαζί μας καί μέ ξένους προσκεκλημένους τήν συμπλήρωση ἑκατό χρόνων ἀπό τήν ἵδρυση τῆς Ἑταιρείας καί τό 1985 ὁργάνωσε τήν βυζαντινὴ ἐκθεση γιά τήν Ἀθήνα, πολιτιστική πρωτεύουσα τῆς Εὐρώπης. Τότε ἀναγκάσθηκε νά καταπιασθεῖ καί πάλι μέ λεπτομέρειες καί τότε κλονίσθηκε σοβαρά ἡ ὑγεία του.

Πάντοτε ὅμως ὁ Χατζηδάκης σκεπτόταν τήν Ἀρχαιολογικὴ Ὑπηρεσία καί τά μνημεῖα. Τόν ἀπασχολοῦσαν τόσο τά προβλήματα τῆς ἐξειδικευμένης καταρτίσεως τοῦ προσωπικοῦ τῆς Ὑπηρεσίας, τῶν νέων δηλαδή βυζαντινολόγων, ὅσο καί ἡ ἀνάγκη προβολῆς τῶν νέων πραγμάτων πού προέκυπταν ἀπό ἀνασκαφές ἢ ἀπὸ περιηγήσεις, τά ὁποῖα παρέμεναν στήν ἀφάνεια ἢ καθυστεροῦσε πολύ ἡ δημοσίευσή τους. Ἔτσι γεννήθηκε ἡ ἰδέα ἑνὸς ἐτήσιου Συμποσίου, στό ὁποῖο ἔδωσε τόν τίτλο «Νεώτερα εὐρήματα. Νεώτερες ἔρευνες».

Τὸ πρῶτο ἀπὸ αὐτὰ ἔγινε τόν Ἀπρίλιο τοῦ 1981. Σέ ἕνα χρόνο, Θεοῦ θέλοντος, θά γίνει τό εἰκοστό. Αὐτό σημαίνει ὅτι ὡς θεσμός τὸ Συμπόσιο ἐπέτυχε καί οἱ ἐτήσιες αὐτές συνάξεις ἱκανοποίησαν πολυάριθμους βυζαντινολόγους. Τό ἑαρινό συμπόσιο βασίσθηκε σέ μία ἀντίληψη λιτότητας καί περιορισμοῦ τῶν δαπανῶν, συμμετοχῆς ἐπιστημόνων πού μποροῦν νά μὴν εἶναι ἐγγεγραμμένα μέλη τῆς Ἑταιρείας καί ἀνοίγματος σέ κάθε πρωτότυπη καί ἄξια συμβολὴ παραλλήλως μέ τήν διερεύνηση ἑνὸς συγκεκριμένου κάθε χρόνο ἐπιστημονικοῦ θέματος. Εἶναι βέβαιο ὅτι ὅλες αὐτές οἱ ἰδέες τοῦ Χατζηδάκη ἦταν εὐστοχες, γιατί ὄχι μόνον ὁδήγησαν στήν ἀποδοχὴ τοῦ θεσμοῦ, ἀλλὰ καί διευκόλυναν νέους ἐπιστήμονες νά προβληθοῦν καί κυρίως δημιουργήσαν τίς συνθήκες ἐξελίξεως τῶν μελετῶν νέων βυζαντινολόγων ἀπὸ ἀπλές ἀνακοινώσεις σέ πλήρη ἄρθρα πού δημοσιεύθηκαν στό Δελτίον καί σέ ἄλλα ἐπιστημονικά περιοδικά.

Κύριοι συνάδελφοι, πρὸ ἑνὸς ἀκριβῶς ἔτους ἔκλεισε μία περίοδος τῆς ζωῆς τῆς Χριστιανικῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας, τήν ὁποία εἶναι βέβαιο ὅτι θά θυμόμαστε (καί θά θυμούνται καί οἱ ἐπιγενόμενοι) ὡς ἐποχὴ τοῦ Μανόλη Χατζηδάκη. Κατά τό διάστημα αὐτό τά μέλη της τριπλασιάσθηκαν, τό Δελτίον της καθιερώθηκε ὡς ἕνα ἀπὸ τά πιό ἔγκυρα ἐπιστημονικά ὄργανα βυζαντινῆς τέχνης διεθνῶς, ἔγιναν ἐκδηλώσεις καί δημιουργήθηκαν ὁργανωτικά σχήματα ἐπωφελεῖ γιά τίς ἑλληνικὲς ἐπιστῆμες τῆς χριστιανικῆς Ἀρχαιολογίας καί τῆς Ἱστορίας τῆς Τέχνης. Δέν πρέπει ποτέ νά ξεχάσουμε τί τοῦ ὀφείλουμε.

Χ. ΜΠΟΥΡΑΣ

Γενικός Γραμματεὺς

τῆς Χριστιανικῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας